

STÁTNI DIVADLO V OSTRAVĚ

Divadlo Zdeňka Nejedlého.

Předpremiéra 1. července 1951.

Premiéra 22. září 1951.

Ilja Hurník:

ONDRÁŠ

Balet o 4 obrazech. — Libreto Jan Rey. — Režisér a choreograf: Eme-
rich Gabzdyl. — Dirigent: Josef Kuchinka. — Scéna: proř. Jan Obšil.
Kostymy podle návrhů akad. malířky Ady Švecové zhotovil kolektiv
krejčovny SDO. — Světla: Jindřich Kacar.

Šebesta, fojt z Janovic	O. Bohdanský
Jeho žena	V. Goldfarbová
Ondráš, jeho syn	A. Janíček
Maryčka, jeho dcera	V. Kynarová
Bártek, její ženich	M. Hojdys
Juráš	E. Gabzdyl
Dorotka	J. Jastřembská
Divá Hana	A. Kadlecová
Prchlík, purkrabí	Fr. Jehlička
Targalík, jeho sluha	Fr. Hercik
Starosvatka	B. Cholevová
Družičky	dámský baletní soubor
Hospodský	Fr. Havlas
Zbojníci	pánský baletní soubor
Portáši	páni operního sboru
Lid	baletní soubor a operní sbor

OBSAH BALETU „ONDRÁŠ“.

I. obraz: U fojta Šebesty v Janovicích — svatba jeho dcery — zběh-
nutí Ondráše z vojny — smrt fojta ztýraného frýdeckými pány — Ondráš
odchází vykonat pomstu.

II. obraz: Na Travném — svatojanská noc, tance děvčat i zbojníků —
příchod vesničanů, jimž portáši zapálili vesnici — přísaha pomstění.

III. obraz: Lysá hora — zbojnický tábor — roztržka Ondráše s Jurá-
šem — přepadení tábora portáši — zajetí purkrabího.

IV. Sviadnovská hospoda — zbojníci a dívky tančí — příchod Ondrá-
še — setkání s Dorotkou — Juráš zabije Ondráše, za jehož smrt bere od
vrchnosti jidášské peníze — pozdě si uvědomuje čin, který spáchal — na-
padá portáše a je spoután. Jen Ondrášova valaška zůstala, jako odkaz
příštím generacím k boji za svobodu.

Případné změny v obsazení jsou uvedeny na vývěškách.

ONDRÁŠ

Balet „Ondráš“ vznikl jako socialistický závazek baletu Státního divadla v Ostravě. V roce 1949 požádal jsem známého libretistu, mnoha českých baletů, Jana Reye (vl. jm. Jan Reimoser, prof. AMU v Praze, slezskoostravský rodák), aby napsal pro nás libreto k baletu, které by zachytilo první počátky odboje našeho lidu, proti vykořisťování a poddanství. Oba jsme se shodli na „Ondráši“ a dohodli jsme se, že na tento námět J. Rey vypracuje libreto. Mnohokrát jsme se sešli, hodně diskutovali, než jsme došli ke konečnému řešení. Bylo nutno hledat, které z životních událostí Ondrášových možno tanečně a dramaticky účinně zachytit a podat tak věrný obraz vzpoury proti vrchnosti a obrany práv lidu. V baletu je Ondráš stavěn jako bohatýr lidu z hor, bojující za lidská práva a spravedlnost. Zatím co Juráš je člověk pokřiveného charakteru, který se neštítí ani lupičství. Jeho zrada Ondráše je zradou dávného přátelství.

Když jsme s Reym pracovali na díle pro Ostravu, hledali jsme hudebního skladatele a rozhodli jsme se požádat našeho krajana Ilju Hurníka o spolupráci. Ten přijal náš návrh s nadšením a pustil se s chutí do práce. O té Vám povídá sám ve svém článku.

Já sám chci ještě podotknout, že jsme i výtvarníka volili z Ostravy — akad. malíře prof. Obšila, takže tvůrci „Ondráše“ jsou všichni Ostraváci. Tak budeme mít čistě ostravský balet a je naším přáním, aby naše občanstvo našlo v tomto novém díle zalíbení.

Vždyť je připraven pro Vás — Ostraváky!

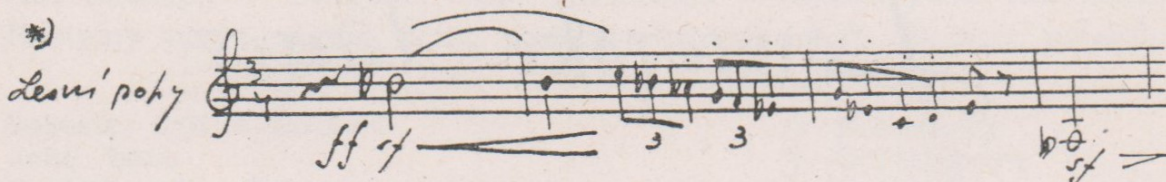
Emerich Gabzdyl

O VZNIKU MÉHO BALETU »ONDRÁŠ«

Projevená důvěra je mohutný inspirační popud. Divadlo v Ostravě mne požádalo, abych napsal první slezský balet o Ondrášovi. Odměnit se za projevenou důvěru znamená nezklamat ji. I pustil jsem se se všemi svými skrovnými silami do práce. Všechno tu bylo pro mne nové: dramatická látka, rozlehlé hudební plochy, velký orchestr, jeviště. Zejména však šlo o to napsat balet slezský. Bylo mi jasno, že to nesmí být pouhá směs nebo fantazie na lidové slezské písně. Vzpomněl jsem si na Škrcupa, který sice z lidových písní složil rozkošnou Fidlovačku, zdaleka však ne českou operu. Ta se podařila teprve Smetanovi, který ani tak necitoval lidovou píseň, jako spíš pronikl jí a celým českým životem tak hluboko, že mohl vydat plody ryze své a přesto kolektivní platnosti, hluboce české, i když jim mnozí připisovali něco tak nečeského jako wagnerismy. Ovšem: Komu se podaří to, co se podařilo Smetanovi; komu se podaří to, co se podařilo Novákovi s lidovou hudbou slováckou, Chopinovi s hudbou polskou, Rimskému-Korsakovovi s ruskou, Bartókovi s maďarskou! Slezskou píseň ovšem bylo nutno poznat co nejdůkladněji. Nemohu ani dost poděkovat všem těm pilným sběratelům, Sušilovi, Salichové, Mojžíškovi, Sochovi, Poláškovvi, kteří takřka v poslední chvíli zachytili tolik národního bohatství.

Mluví-li o Slezsku pak jim myslím oblast širší než vymezují zeměpisné hranice. Do oblasti Ondrášovy musím zahrnout ještě Lašsko a zejména Valašsko. Zde jsem měl před sebou několik oblastí hudebně dost odlišných. Opavské Slezsko, velmi prosté a idylické, Těšínsko,

příbuzné se Slovenskem a už jakoby lehounce dotčeno dechem vzdáleného Orientu, Valašsko s motivy pastýřských píšťal. Jedno však jsem našel společné. Jakousi výrazovou potmělost; slezské písně se svou nepravidelnou periodicitou, houštěmi modulací, kolísavými takty a nepravidelnými rytmy byly často hodně vzdálené neproblematickým, světlym písním českým. Jako by na slezských písních lpělo trochu uhelného poprašku, jako lpí na celé ostravské krajině. Pod touto tmavou formou ovšem žhne slezská duše vždy optimistická i v nejhorší bídě, silná a bojovná, schopná ohnivého humoru a živelné radosti. Toto vše jsem se snažil vnést do svého baletu. Ondráše pak jsem neviděl jako růžolícího mládence, zpívajícího jasnou, bujnou píseň na skále, jak líčí jeho druhá ve zbrani, Jánošíka, lid slovenský. Viděl jsem v něm tajemného mstitelce, bytost romantickou, zdravě a bojovně romantickou, muže s nehybnou tváří, ale s horkým srdcem, tak jak jej líčí Bezruč. Pro jeho motiv volil jsem jeden z mála citátů lidové písně. Tento motiv s rozmáchlým „hej“ na počátku, řadou sestupných tónů, ukončených kvintou dolů, jež dopadne jako rána obušku, ideálně zobrazoval ústřední postavu

baletu. Motiv Jurášův, můj, postihuje svými malými intervaly obraz člověka skrčeného a napjatého jako dravec před skokem.

Těmito základními motivy však nezacházím jako s t. zv. leitmotivy; objevují se pouze na vrcholných dramatických místech. Ostatně těžištěm baletu nejsou scény jednotlivých osob, nýbrž scény kolektivní, uzavřené tance zbojníků, jejich dívek, uprchlíků, svatebčanů atd. Ani zde nejde o autentické tance slezské, nýbrž o svobodně tvořené obrazy v jejich duchu.

Čtyři obrazy baletu náhodou se blíží formě symfonie: První obraz — expositice, druhý — adagio, třetí — scherzo, čtvrtý — finale. Celému baletu předchází ouvertura, jedno velké crescendo a decrescendo, líčící se vzdor ujařmeného lidu.

Se vším jsem začínal v Ostravě, svým hudebním školením, gymnasiem, zde byl můj první klavírní koncert, premiéra mé prvotiny orchestrální, komorní i sborové, a zde bude i první provedení mého prvního pokusu baletního. Městu Ostravě, jejíž obyvatelé byli kritičtí k mé práci i vlídní k mým začátečnickým rozpakům i omylům, věnuji tuto skladbu.

Ilja Hurník

STÁT NÍ D I V A D L O V O S T R A V Ě

Divadlo Zdeňka Nejedlého.

Premiéra 22. září 1951.

Jan Maklakiewicz:

Lowiczské tance

Dirigent: Josef Kuchinka. — Choreograf: Emerich Gabzdyl.
Scéna: Jos. Dušek, Vlad. Šrámek. — Kostymy: M. a J. Stejskalovi.

I. Polonéza: tančí baletní soubor.

II. Starý valčík: tančí:

V. Kynarová, D. Svobodová, Vl. Pavelcová,
Zd. Koláčková, E. Gabzdyl, A. Janíček.

III. Burleskní polka: tančí baletní soubor.

IV. Kujawiak: tančí:

V. Kynarová, D. Svobodová, Vl. Pavelcová,
Zd. Koláčková, E. Gabzdyl, A. Janíček.

V. Oberek: tančí baletní sbor a sólisté baletu.

